

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov
Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov
Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD., dots. P.Lutfullayev, PhD., dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi **Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi** asosida chop etiladi. Jurnal **Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan.** UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

UDK: 378.14

OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA MUTAXASSISLIK FANLARINI INTEGRATSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA O'QITISH: IMKONIYATLAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Umarjonova Nodira Abduxamid qizi

Nizomiy nomidagi O'zMPU, tayanch doktorant

E-mail: nodira5655@gmail.com Tel: +998935121121

ORCID ID: 0009-0008-2458-2611

Annotatsiya: ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida mutaxassislik fanlarini integratsiyaviy yondashuv asosida o'qitishning o'ziga xosliklari, olib borilgan tadqiqot yuzasidan aniqlangan muammolar va ularning qiyosiy tahlillari haqida so'z boradi. Muallif tomonidan ta'lim jarayoniga elektron ta'lim resurslarini integratsiyalashning istiqbollari va hal qilishi ko'zda tutilgan muammolarning muhokamasi taqdim etiladi.

Kalit so'zlar: mutaxassislik fanlari, integratsiyaviy yondashuv, elektron ta'lim resurslari, ta'lim jarayoni, multimediali o'qitish, kasbiy kompetentlik.

ПРЕПОДАВАНИЕ СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН В ВУЗАХ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАТИВНОГО ПОДХОДА: ВОЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Аннотация: в статье рассматриваются особенности преподавания профильных дисциплин в высших учебных заведениях на основе интегративного подхода, а также проблемы, выявленные в ходе исследования, и их сравнительный анализ. Автор обсуждает перспективы интеграции электронных образовательных ресурсов в учебный процесс и затрагивает вопросы, требующие решения.

Ключевые слова: профильные дисциплины, интегративный подход, электронные образовательные ресурсы, образовательный процесс, обучение с использованием мультимедийных средств, профессиональная компетентность.

TEACHING SPECIALIZED SUBJECTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS BASED ON AN INTEGRATIVE APPROACH: OPPORTUNITIES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT

Abstract: this article discusses the specific aspects of teaching specialized subjects in higher education institutions based on an integrative approach, as well as the problems identified through research and their comparative analysis. The author presents a discussion on the prospects of integrating electronic educational resources into the educational process and addresses the issues requiring resolution.

Key words: specialized subjects, integrative approach, electronic educational resources, educational process, multimedia-based instruction, professional competence.

KIRISH

Hozirgi kunda hayotning deyarli barcha sohalarini, jumladan, ta'limning rivojlanishini mediasiz tasavvur qilish qiyin. Axborot makonini globallasuvi va uning "ochiqligi" zaminida yangi bilimlar, qarashlar, faktlar, konsepsiyalarning oqimi shiddat bilan ortib bormoqda va medialar orqali tarqalayotgan axborotlardan foydalanish muammosi paydo bo'lmoqda.

Jamiyatda axborotlarning mazmunini ham ularni medialar orqali tarqatish usullari va yo'llarini ham nazorat qilish amalda qiyin bo'lib bormoqda. Axborotning bunday tarzda tartibsiz berilishi ta'sirida ta'lim oluvchining mustaqil ravishda tafakkur qilish muammosi, uning qarashlari, qadriyatlari shakllanishi masalalari, shuningdek, ta'lim oluvchi ongida axborot olamini tartibga solish yo'llarini izlash, axborot bilan muomala qilishning yangi usul va ko'nikmalari tizimini ishlab chiqish va shakllantirishni taqozo etadi [1].

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar, ta'lim tizimining tubdan isloh qilinishi, yuqori malakali, yuksak kasbiy, ma'naviy va axloqiy talablarga javob beruvchi zamonaviy kadrlarni tayyorlash tizimi va ushbu ishlarni amalga oshirishda bajarilayotgan tadbirlar bugungi kunning asosiy vazifalari bo'lib qolmoqda. Bu tadbirlar shubhasiz ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarini o'z ichiga olgan holda takomillashuvni taqozo etadi. Ayniqsa, ta'lim jarayonining asosiy vositalaridan bo'lgan o'quv qo'llanmalar, darsliklar, majmualar modernizatsiyalanishi rivojlanishning muhim omili hisoblanadi.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalardan samarali foydalangan holda eng zamonaviy turdagi o'quv qo'llanmalar, darsliklar va majmualar yaratish, ilmiy asoslangan bilimlarning uzluksizligini ta'minlash va fan

yo'nalishlarida tegishli integratsiyalashuvni saqlab qolish mutaxassislardan yuksak kreativlikni talab etadi.

Texnologiya ta'limining samaradorligini oshirishga qaratilgan bir qator hal qilinishi muhim bo'lgan muammolar mavjud va ular o'z yechimini kutmoqda. Texnologiya ta'limi jarayonini tashkil etishga oid qo'llanmalar, o'quv-uslubiy majmualar, darsliklar yetarli darajada ta'minlanmaganligi, texnologiya fanini o'qitishda zamonaviy texnologiyalar va modernizatsiyalashuv jarayoni ancha oqsab qolgani bunga yaqqol misol bo'la oladi.

Texnologiya ta'limi bo'yicha ta'lim jarayonlarini tashkil qilishda texnologik yondashuvga oid ilmiy-uslubiy resurslarning yetishmasligi, mavjud qo'llanma va uslubiy majmualarda integratsiyalashmagan mavzular va uzviylikni ta'minlamaydigan materiallar juda ko'p bo'lib, ayniqsa, ularda bugungi kun talablaridan bo'lgan mobillik, ixchamlilik va zamonaviy texnologiyalarni o'zida aks ettirmasligi bir qator qiyinchiliklarni keltirib chiqarmoqda. Tadqiqotimiz doirasida o'rganishlar nafaqat ta'lim jarayonini modernizatsiyalash, balki uning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Bugungi axborot-kommunikatsion texnologiyalar rivojlangan davrda ta'lim tizimini takomillashtirish, o'quv jarayonini modernizatsiyalash, ilmiy-uslubiy qo'llanmalar va majmualarni ma'lum bir yaxlitlikka olib kelish, ulardan foydalanishni osonlashtirish, ta'lim oluvchilar uchun foydalanish imkoniyatini kengaytirish va yechimini kutayotgan muammolarni bartaraf qilish asosiy maqsadimiz.

Bu kabi nomutanosibliklarning manbai va sababi - pedagogik ta'limni axborotlashtirishni tashkil etish va boshqarishni ta'minlovchi jarayonlarni takomillashtirish zaruriyatining mavjudligi tadqiqotimizning maqsadini ishlab chiqishda asos bo'lib xizmat qildi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

R. E. Mayer multimedia o'qitish nazariyasida o'quv materiallarini bir vaqtning o'zida vizual va verbal (audio yoki matn) shaklda taqdim etish o'quvchilarning kognitiv

yuklamasini optimallashtirishi hamda bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga yordam berishini ta'kidlaydi [2] [3]. Shuningdek, D. H. Jonassen konstruktivistik yondashuv asosida o'quvchilar bilimni tayyor holda qabul qilmasdan, balki uni faol ravishda yaratishini, ayniqsa raqamli ta'lim muhiti va muammoli vaziyatlar bu jarayonni sezilarli darajada faollashtirishini qayd etgan [4].

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga qo'llashga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan-kunga kuchayib bormoqda. Buning asosiy sabablaridan biri an'anaviy ta'limda talabalarni faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalar ularni egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topishlariga, mustaqil o'rganib, tahlil qilishlariga, xatto xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga o'rgatadi. O'qituvchi bu jarayonda shaxsning rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi. Ushbu maqsaddan kelib chiqqan holda oliy ta'lim jarayonini amalga oshirish, ta'lim-tarbiya ishlarini yaxshilash, zamonaviy pedagogik, innovatsion va axborot texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tadbiiq etish, ilg'or ish tajribalarini ommalashtirish, mutaxassislik fanlari o'rtasidagi integratsiyaviy yondashuvni takomillashtirish, uni mustahkamlash dolzarb masalalardan hisoblanadi va bunda ta'lim jarayonini barcha jihatlarini ko'rib chiqish muhim.

Respublikamiz olimlarining tadqiqotlarida pedagoglarning kasbiy faoliyatini takomillashtirish, pedagogik mahoratini rivojlantirish hamda kasbiy kompetentligini shakllantirish masalalari keng tadqiq etilgan. Xususan, N.A.Muslimov pedagogning kasbiy shakllanishini uzluksiz pedagogik jarayon sifatida talqin qilib, kasbiy kompetentlikni rivojlantirish texnologiyalari, pedagogik mahorat va kreativlikning nazariy-metodik asoslarini ishlab chiqqan. Olimning fikricha, pedagogning kasbiy samaradorligi kasbiy bilim, amaliy ko'nikma, refleksiv faoliyat va o'zini-o'zi rivojlantirishga tayyorlikning uyg'unligi bilan belgilanadi.

J.G'.Yo'ldoshevning ilmiy ishlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish, pedagogning metodik mahoratini rivojlantirish va innovatsion ta'lim muhitini yaratish masalalari yoritilgan. Muallif pedagogning kasbiy muvaffaqiyati zamonaviy o'qitish texnologiyalarini samarali qo'llash, ta'lim jarayonini loyihalash hamda pedagogik faoliyatni muntazam takomillashtirib borish bilan bog'liqligini ta'kidlaydi.

R.H.Jo'rayev kompetensiyaviy yondashuv asosida pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish, ta'lim jarayonining innovatsion modelini yaratish hamda pedagogning kasbiy kompetentligini rivojlantirish masalalarini tadqiq etgan. Uning ilmiy qarashlarida pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishda qulay tashkiliy muhit, metodik ta'minot va uzluksiz kasbiy rivojlanish muhim omillar sifatida e'tirof etiladi [5].

TADQIQOT METODLARI

Tadqiqotda nazariy metodlardan foydalanildi. Nazariy metodlar tadqiqot muammosiga oid bir necha xususiy masalalarga oydinlik kiritish maqsadida: adabiyotlarni hamda me'yoriy-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish, qiyoslash va tizimlashtirish, pedagogik umumlashtirish, induksiya va deduksiya metodlari yordamida tahlil qilindi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Ta'limni texnologiyalashtirish – bu o'qitish jarayoniga texnologik yondashish asosida ta'lim maqsadlariga erishishning eng maqbul yo'llari va samarali vositalarni tadqiq qiluvchi va qonuniyatlarni ochib beruvchi pedagogik yo'nalishdir.

Bugungi kunda ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalarga, darslarni o'qitishning faol usullarini qo'llab tashkil etish muammolarining yechimiga qo'yilgan talab tobora ortib bormoqda. AQSh va Yevropa mamlakatlarida "ta'lim texnologiyasi" sifatida e'tirof etilgan nazariya bo'lib, uning yaratilishi to'g'risida ma'lumot beruvchi manbalarni o'rganish natijalari shuni ko'rsatdiki, ta'lim tizimini pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish g'oyasi o'tgan asrning boshlarida g'arbiy Yevropa

hamda AQShda ta'lim tizimini isloh qilish, ta'lim samaradorligini oshirish, shaxs ijtimoiylashuvini ta'minlash va bu borada muayyan muvaffaqiyatga erishish borasidagi ijtimoiy ehtiyojni qondirishga urinish natijasida vujudga kelgan. Bu sohadagi mavjud adabiyotlarda "ta'lim texnikasi" tushunchasi o'quv mashg'ulotlarini aniq va samarali tashkil etishga ko'maklashuvchi usul, vositalar yig'indisi, deya talqin etiladi.

Bo'lajak mutaxassislarni axborot texnologiyalari bilan ishlay olish malakalarini shakllantirishga bo'lgan ehtiyoj, birinchidan, kasb-hunar ta'limi tizimida ta'lim-tarbiya jarayoniga yangi intellektual ta'lim resurslarini joriy etilishi, ikkinchidan, ulardan foydalangan holda bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchisining dars berishi va maxsus fanlar bo'yicha mustaqil tarzda elektron ta'lim resurslarini ishlab chiqa olish qobiliyatiga egaligi, uchinchidan, o'qituvchining kasbiy faoliyati samaradorligini oshirish imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarilishi bilan chambarchas bog'liq [6].

Hozirgi zamon ilmiy-texnik rivojlanishning jadallashgan bosqichining o'ziga xos xususiyatlaridan biri-bu jamiyat hayotining barcha jabhalarini kompyuterlashtirishdan iboratligi, kasbiy faoliyatning tuzilishini keskin o'zgartirishni keltirib chiqaradi.

XULOSA

Olib borilgan nazariy tahlillar, o'rganishlar va birlamchi so'rovnomalar asosida ta'lim tizimiga yanada adaptivlashgan yangi interaktiv mahsulotlarni joriy qilish o'zini oqlaydi. Ya'ni, mutaxassislik fanlarini o'qitishda integratsiyaviy yondashuv ta'lim oluvchilarning hamda pedagog-o'qituvchilarning dars mashg'ulotlarini olib borishlarida ularning mehnat samaradorligiga erishishlarida katta yordam beradigan elektron ta'lim resurslari (ETR) ham mashg'ulotlarni qiziqarli o'tkazish, ta'lim oluvchilarning ta'limiy, tarbiyaviy hamda rivojlantiruvchi maqsadlarga muvofiq ravishda ta'lim sifatini oshishiga xizmat qiladi. Shu sababli, ETRLarni keng va samarali tarzda ta'lim jarayoniga tadbiq qilish masalalari ayni kunlarda informatika va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bo'yicha pedagog-mutaxassislarning kasbiy tayyorgarlik jarayonida dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda [7]. Bunda har bir

sohaga va mutaxassislik nuqtayi nazaridan kelib chiqib, ETRlarini integratsiya qilish masalasiga e'tibor qaratish lozim.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Namazov B., Fayziyeva M., Sharafaddinov Sh. "Media va axborot savodxonligi". T.: "Baktria press", 2018. 5-b.
2. R. E. Mayer, Multimedia Learning, 2nd ed. New York, NY, USA: Cambridge University Press, 2009.
3. R. E. Mayer (Ed.), The Cambridge Handbook of Multimedia Learning, 3rd ed. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 2021.
4. D. H. Jonassen, Learning to Solve Problems: A Handbook for Designing Problem-Solving Learning Environments. New York, NY, USA: Routledge, 2011.
5. Abdusamiyev D.A. Pedagoglarning kasbiy faoliyatida stressni boshqarish va kasbiy barqarorlikni ta'minlashning pedagogik mexanizmlar//Ta'lim va taraqqiyot jurnali.- 2026.-4-son.- 121-134.
6. Umarova F.A. Ta'lim jarayonida elektron ta'lim resurslarini ishlab chiqish va ulardan foydalanishning ilmiy-amaliy asoslari // "Xalq ta'limi" jurnal ISSN 2181-7839 4-son Toshkent-2020, 90-92 b.
7. Xasanov A. O'qituvchilarni elektron ta'lim resurslarini ishlab chiqish va qo'llashga tayyorlashning o'ziga xosliklari // "Xalq ta'limi" jurnal ISSN 2181-7839 4-son Toshkent-2020 86-b.